

Цивільно-правове забезпечення розвитку споживчих відносин

Монографію присвячено розробці нових теоретичних положень цивільно-правового регулювання споживчих відносин. Автор робить спробу розробки концептуальних основ якісного науково-правового забезпечення розвитку споживчих відносин в Україні, які вимагають державного втручання для захисту слабкої сторони. У роботі висвітлюються сутність та правова природа споживчих відносин, споживчого договору, розкриваються права споживачів, здійснюється диференціація споживача як учасника споживчих відносин, досліджуються негативні чинники розвитку споживчих відносин.

У роботі значну увагу приділено *acquis communautaire* у сфері захисту прав споживачів. Проаналізовано масив практики Суду ЄС та висвітлено позиції зарубіжних учених щодо забезпечення розвитку відносин захисту прав споживачів у сучасних умовах. У контексті дослідження правового статусу споживача також особливу увагу було приділено законодавству та доктрині США, Китаю та ЄС. Тож, висловлюються пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України та практики його застосування у сфері правового регулювання споживчих відносин з урахуванням *acquis communautaire*.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що воно може бути основою для формування законодавчих положень щодо удосконалення правового регулювання споживчих відносин, де основні засади правового регулювання споживчих відносин визначаються Цивільним кодексом України, а особливості такого регулювання передбачаються спеціальними законами.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ПОЖОДЖУК РОМАН ВАСИЛЬОВИЧ

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧИХ ВІДНОСИН

Монографія

ЮРІНКОН ІНТЕР
Київ–2025

Рекомендовано до друку Вченою радою Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
(протокол № 2 від 26 лютого 2025 р.)

Рецензенти:

Щербина В. С. — доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії правових наук України, професор кафебри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Погрібний С. О. — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, суддя Великої Палати Верховного Суду;

Яроцький В. Л. — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, завідувач кафедри цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Походжук Р. В.

П47 Цивільно-правове забезпечення розвитку споживчих відносин : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 644 с.

ISBN 978-966-667-887-7

Монографію присвячено розробці нових теоретичних положень цивільно-правового регулювання споживчих відносин. Автор робить спробу розробки концептуальних основ якісного науково-правового забезпечення розвитку споживчих відносин в Україні, які вимагають державного втручання для захисту слабкої сторони. У роботі висвітлюються сутність та правова природа споживчих відносин, споживчого договору, розкриваються права споживачів, здійснюється диференціація споживача як учасника споживчих відносин, досліджуються негативні чинники розвитку споживчих відносин.

У роботі значну увагу приділено *acquis communautaire* у сфері захисту прав споживачів. Проаналізовано масив практики Суду ЄС та висвітлено позиції зарубіжних учених щодо забезпечення розвитку відносин захисту прав споживачів у сучасних умовах. У контексті дослідження правового статусу споживача також особливу увагу було приділено законодавству та доктрині США, Китаю та ЄС. Тож, висловлюються пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України та практики його застосування у сфері правового регулювання споживчих відносин з урахуванням *acquis communautaire*.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що воно може бути основою для формування законодавчих положень щодо удосконалення правового регулювання споживчих відносин, де основні засади правового регулювання споживчих відносин визначаються Цивільним кодексом України, а особливості такого регулювання передбачаються спеціальними законами.

УДК 346.548(477)(02)

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ISBN 978-966-667-887-7

© Походжук Р. В., 2025
© Юрінком Інтер, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
------------	---

РОЗДІЛ І. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СПОЖИВЧИХ ВІДНОСИН

1.1. Правова природа споживчих відносин.....	9
1.2. Поняття та ознаки споживчих правовідносин	41
1.3. Місце споживчих відносин у предметі цивільного права	51

РОЗДІЛ ІІ. ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ТА ОБ'ЄКТ СПОЖИВЧИХ ПРАВОВІДНОСИН

2.1. Поняття та правова природа споживача.....	73
2.2. Стандарт пересічного споживача в правовій традиції ЄС...	134
2.3. Вразливий споживач.....	159
2.4. Правова сутність суб'єкта господарювання у споживчих відносинах	198
2.5. Об'єкт споживчих правовідносин	215

РОЗДІЛ ІІІ. ЗМІСТ СПОЖИВЧИХ ПРАВОВІДНОСИН

3.1. Загальна характеристика виникнення та розвитку прав споживачів	253
3.2. Фундаментальні права споживачів.....	264
3.2.1. <i>Право на захист</i>	264
3.2.2. <i>Право на відповідність продукції</i>	281
3.2.3. <i>Право на безпечність продукції</i>	297
3.2.4. <i>Право на інформацію</i>	309
3.2.5. <i>Право на відшкодування шкоди</i>	325
3.2.6. <i>Право на споживчу освіту</i>	342
3.2.7. <i>Право на приватність у мережі інтернет</i>	353
3.3. Загальна характеристика обов'язків споживача	368

РОЗДІЛ IV. ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОЖИВЧИХ ВІДНОСИН

4.1. Правова природа, особливості та місце споживчого договору в системі цивільних договорів	389
4.2. Свобода договору у споживчих правовідносинах	418
4.3. Поняття та ознаки споживчого договору	428
4.4. Персональні дані у контексті споживчого договору	443

РОЗДІЛ V. НЕГАТИВНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧИХ ВІДНОСИН

5.1. Поняття та правова природа недобросовісних комерційних практик.....	469
5.2. Недобросовісні (несправедливі) умови договору.....	499
5.3. Вплив недобросовісної реклами на споживача	534

ВИСНОВКИ.....	557
---------------	-----

Список використаних джерел	569
----------------------------------	-----

ВСТУП

Цивільні відносини за участю фізичної особи — споживача (споживчі відносини) є одними із найбільш об'ємних та всеохопних. Кожна людина є споживачем товарів (майна), робіт та послуг (далі також — продукція) і є учасником споживчих відносин практично щодня. Безсумнівно, що фізична особа, яка є учасником відносин споживання, має на меті задоволення власних потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності та без мети отримання прибутку. Невпинний розвиток цивільних відносин за участю споживачів потребує належного правового регулювання з урахуванням балансу інтересів сторін цих відносин. Це призводить до необхідності формування комплексної науково-практичної бази правового регулювання споживчих відносин в Україні та зумовлює актуальність теми дослідження.

Європейський курс України та реформування основних сфер суспільних відносин мають опиратися на міжнародні стандарти, що зумовлює пріоритетне значення захисту прав споживачів в Україні. Сучасний етап розвитку захисту прав споживачів характеризується значною лібералізацією та інтернаціоналізацією споживчих відносин. Це все обумовлено розвитком технологій та повсюдною диджиталізацією основних сфер життєдіяльності людини. Технологічний прогрес загалом є позитивним аспектом у контексті розвитку людини, суспільства, компаній, держав, однак повинен відбуватися з дотриманням прав та інтересів фізичних осіб — споживачів, оскільки вони є найбільш вразливим суб'єктом споживчих відносин.

Удосконалення правового регулювання цивільних суспільних відносин за участю споживачів пов'язане з потребою визнання статусу споживача як слабкої сторони, однак базуючись на принципі пропорційності та врахуванні також інтересів контрагента споживача. Це ставить перед правовою наукою завдання виявити та проаналізувати основні проблеми, що виникають при здійсненні споживачами своїх прав, та обґрунтувати ефективні правові способи і засоби їх розв'язання, зокрема шляхом внесення змін до законодавства з урахуванням *acquis communautaire*. Зазначені зміни вимагають зваженого підходу щодо їх формування, особливо у контексті стабільності цивільного законодавства.

Автор висловлює щирю подяку своєму науковому консультанту — доктору юридичних наук, професору, дійсному члену (академіку) НАПрН України — **Крупчану Олександр Дмитровичу** за цінні поради, підтримку та допомогу під час написання наукової праці, а також доктору юридичних наук, професору, члену-кореспонденту НАПрН України **Гриняку Андрію Богдановичу**, який сприяв започаткуванню цього дослідження. Окрема подяка від автора рецензентам, сім'ї, рідним і друзям за підтримку та сприяння.

Розділ І

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СПОЖИВЧИХ ВІДНОСИН

1.1. Правова природа споживчих відносин

Споживання є невід’ємним чинником життєдіяльності людини у сучасному суспільстві. Важко уявити суспільство, де фізичні особи не є учасниками споживчих відносин. Ці відносини є повсюдними та масовими, що призводить до об’єктивної складності їх охоплення та законодавчого врегулювання. Для належного законодавчого регулювання цих відносин необхідна ґрунтовна теоретико-правова база. Відповідно до статті 415 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, сторони співробітничать з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між їхніми системами захисту прав споживачів¹. Мало того, Україна — на шляху до вступу в Європейський Союз (далі — ЄС), а тому формувати згадану теоретико-правову базу слід з урахуванням доктрини та практики ЄС стосовно цих питань.

Сфера споживання є доволі значною за обсягом та поширюється на кожну особу. Споживання здійснюється на споживчому ринку, який відіграє важливу роль у забезпеченні відповідного рівня життя населення, а його розвиток є найважливішою передумовою прискорення темпів економічного зростання країни². При цьому споживання як процес нерозривно пов’язане з першочерговим фактом виробництва та продажу продукції. Відповідно ці дії є суспільними відносинами у сфері споживання, що мають отримати належне правове регулювання. Закономірно, що без попиту немає пропозиції, а без пропозиції — і попиту. Тому цілком очевидно, що споживчі відносини є залежними від виробництва, а виробництво — від цих відносин, що своєю чергою призводить до домінантності одного над іншим у разі перевищення попиту над пропозицією чи навпаки. І у

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 22.11.2023).

² Зверева О. Споживчий ринок: поняття та учасники. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 338–343. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/33966> (дата звернення: 22.11.2023).

цьому разі зазвичай у гіршому становищі є саме фізична особа як споживач, яка потребує додаткового правового захисту.

Схожий підхід знайшов своє висвітлення і у Керівництві ЮНКТАД³ із захисту прав споживачів, де визначено, що захист прав споживачів спрямований на усунення об'єктивної нерівності, що існує у відносинах між споживачами та постачальниками, включно з переговорною силою, знаннями та іншими ресурсами⁴ (*тут і далі переклад наш. — Р. П.*). Тож відносини споживача та виробника, продавця чи виконавця (у цій роботі ми іменуватимемо контрагента споживача також — суб'єкт господарювання) щодо задоволення особистих (здебільшого побутових) потреб споживача хоча формально відображають принцип рівності учасників цивільних відносин (юридична рівність), але за своєю суттю не свідчать про однакові можливості (в тому числі переговорні) щодо здійснення прав цих учасників (фактична (об'єктивна) рівність).

На думку Н. Ю. Голубевої, жоден суб'єкт у цивільному праві не володіє якими-небудь перевагами перед іншими суб'єктами цивільного права. При цьому цивільне законодавство передбачає деякі винятки з цього правила, зокрема до професійних учасників цивільного обігу закон висуває більші вимоги, а для споживачів навпаки надає додаткові права⁵. З. В. Ромовська вважає, що юридична рівність сторін як риса цивільних відносин не тотожна рівноправності. Така рівність не лише не виключає, а навпаки зумовлює наявність в учасників цивільних відносин у різних життєвих ситуаціях неоднакових за змістом прав та обов'язків, тобто специфічної рівноправності⁶. Цивільні відносини за участю споживача є яскравим прикладом такої нерівноправності.

М. А. Файнман (М. А. Fineman) вважає, що якщо чітко розглядати ситуації неминучої нерівності, то вони, як правило, вирішуються в законі та політиці або шляхом нав'язування сфабрикованої еквівалентності між особами, або шляхом оголошення того, що мандат

³ Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку.

⁴ Manual on Consumer Protection, UNCTAD, 2017. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditccplp2017d1_en.pdf (дата звернення: 22.11.2023).

⁵ Голубева Н. Загальна характеристика принципів цивільного права України. *Актуальні проблеми держави і права* 2007. № 34. С. 283.

⁶ Ромовська З. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. С. 5.

1.1. Правова природа споживчих відносин

щодо рівності не застосовується, тому що особи, яких потрібно порівнювати, мають різні позиції. Приклад нав'язування фіктивної рівності у відповідь на неминучу нерівність є очевидним у ситуаціях, пов'язаних зі сторонами, які займають очевидно нерівні позиції на переговорах, як-от трудовий договір⁷. На нашу думку, втручання держави в таку нерівність є необхідним.

П. Картрайт (P. Cartwright) зазначає, що на ідеальному ринку дії споживача є цілком добровільними, проте на практиці споживачі часто приймають рішення під тиском⁸. У науці побутує думка, що віра в те, що задоволення потреби та бажання споживачів є кінцевою економічною метою, а те, що економікою здебільшого керують бажання споживачів, називається суверенітетом споживачів. Споживчий суверенітет припускає, що все економічне виробництво в кінцевому підсумку ґрунтується на вподобаннях споживачів⁹. Стосовно цього слід зазначити, що факти та реальність говорять про протилежне, оскільки, якби зазначені «віра» та «бажання» відображали дійсність, то необхідність захисту прав споживачів або відпала б загалом, або була б мінімізована до похибки. Ще у 1973 році Я. Зігель (J. S. Ziegel) зазначав, що уявлення про те, що споживачі ведуть переговори з позиції рівних сил, стало фікцією в будь-якому, але найбільш ослабленому розумінні¹⁰.

Споживче ж законодавство покликане досягти рівності учасників споживчих відносин, оскільки відсутність балансу між фактичною та юридичною рівностями ставить під питання наявність юридичної рівності. У цьому контексті слушним є міркування І. А. Бірюкова, який зазначив, що якщо юридичну рівність вилучити з правовідношення, то його структура змінюється і воно втрачає

⁷ Fineman M. A. Vulnerability and Inevitable Inequality. Oslo Law Review. 2017. 4. P. 133–149. Emory Legal Studies Research Paper. URL: <https://ssrn.com/abstract=3087441> (дата звернення: 09.06.2023).

⁸ Cartwright P. The vulnerable consumer of financial services: Law, policy and regulation. 2011. URL: <https://www.nottingham.ac.uk/business/who-we-are/centres-and-institutes/gcbfi/documents/researchreports/paper78.pdf> (дата звернення: 24.04.2023).

⁹ Roach B., Goodwin N., Nelson J. Consumption and the consumer society. An ECI teaching module on social and economic issues. Economics in Context Initiative, Global Development Policy Center, Boston University, 2023. URL: <https://www.bu.edu/eci/files/2023/02/Consumption-Module.pdf> (дата звернення: 22.11.2023).

¹⁰ Ziegel J. S. The future of Canadian consumerism. Canadian Bar Review 1973. 51(2). P. 191. CanLIIDocs 42. URL: <https://canlii.ca/t/t6d9> (дата звернення: 04.07.2023).

цивільно-правову ознаку¹¹. А в споживчих відносинах об'єктивна (фактична) рівність вилучена.

На сьогодні колосально зростає розмаїтість видів продукції, і якщо раніше, наприклад, серед товарів тривалого користування споживач вибирав найбільш надійні й добротні предмети, здатні прослужити найтриваліший строк, то тепер ця ознака добротності втратила своє значення¹². Це може призводити до ще більшої незахищеності фізичних осіб, що споживають певні блага, внаслідок рекламного тиску чи інших агресивних практик. Значна кількість продукції може призводити до складності у їх виборі, а тому споживачу як незахищеному індивіду протиставляється широке коло професійних учасників, що виробляють чи реалізують таку продукцію. Учасниками споживчого ринку є виробники, продавці та споживач, однак визнана їх економічна нерівність потребує обов'язкового втручання держави з метою відповідного врегулювання суспільних відносин¹³.

Як зазначає П. Сінха (P. Sinha), основне виправдання для втручання від імені споживачів полягає в тому, що природа сучасних ринків така, що споживачі більше не можуть приймати зважені рішення про покупки¹⁴. Це свідчить про вразливість фізичних осіб внаслідок об'єктивної неможливості завжди приймати зважене рішення щодо придбання необхідних їм благ. Тобто у споживчих відносинах значну роль відіграє пов'язаність поведінки споживача та його істинних потреб.

У науці побутує думка, що споживачі мають визначати цінність продукції та умови договору відповідно до своїх уподобань. Відмова від читання або обговорення стандартних умов договору дає їм

¹¹ Бірюков І. Поняття та зміст цивільного правовідношення. Цивільне право України: загальна частина / за ред. професорів І. Бірюкова і Ю. Заїки. Київ : Алерта, 2014. С. 66.

¹² Яхно Т., Дуран В. Особливості формування споживчих видатків в умовах трансформаційної економіки. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління*. Серія 1: Економіка. 2013. Вип. 2. С. 45–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NvChdieu_2013_2_8 (дата звернення: 31.01.2024).

¹³ Зверева О. Споживчий ринок: поняття та учасники. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 338–343. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/33966> (дата звернення: 22.11.2023).

¹⁴ Sinha P. Electronic contracts and consumer protection: Does legislation provide adequate consumer protection. *Bharati Law Review*. April — June 2017. URL: <https://docs.manupatra.in/newslines/articles/Upload/880CF833-0147-488C-8282-4F157FB4F4C5.parul1.pdf> (дата звернення: 31.01.2024).

1.1. Правова природа споживчих відносин

змогу якнайкраще використовувати свій час для досягнення альтернативних цілей на користь окремого споживача та суспільства загалом. Крім того, навряд чи можна було б досягти економії транзакційних витрат, спричиненої використанням договорів стандартної форми, якби умови підлягали безкінечному обговоренню¹⁵. Справді, є й такі споживачі, які варіюють свою залученість до укладення договору, але є й інші. І нам потрібно їх уодноманітнити найбільш прийнятним способом. Мало того, цей підхід певною мірою покладає вину на споживача. Проте не враховується те, що не кожен споживач є юристом, який може застосовувати свої знання при обговоренні умов договору. Коли людина йде до лікаря, вона покладається на нього як на професіонала. Чому ж вона не може покладатися на суб'єкта господарювання?

Наведене свідчить про те, що фізична особа цілком ймовірно може піддаватися зовнішньому тиску, внаслідок чого обмежуватиметься її воля та вільне волевиявлення. Тобто цивільні відносини за участю фізичної особи — споживача не слід розглядати як відносини цілком рівних учасників цивільних відносин, оскільки, окрім різних переговорних позицій та інформаційної асиметрії, сама сфера задоволення особистих потреб споживачів може негативно впливати на формування свідомої волі та волевиявлення при придбанні продукції. У цьому разі йдеться про фактичну (об'єктивну), а не юридичну нерівність учасників цих правовідносин.

У 2012 році Г.-В. Мікліц (H.-W. Micklitz) зазначив, що за останні 50 років суспільство наділило споживача іншим соціальним становищем, і це відображено в правовій системі¹⁶. При цьому Ю. Расько вважає, що якщо у XIX столітті свобода договору стала універсальним принципом підтримки вільної конкуренції, то в XX столітті спостерігаються процеси обмеження договірної свободи, що було обумовлено такими чинниками: зростанням кількості типових договорів, втручанням держави у договірні відносини та необхідністю

¹⁵ Schillig M. Directive 93/13 and the “price term exemption”: A comparative analysis in the light of the “market for lemons” rationale. *The International and Comparative Law Quarterly*. 2011. 60(4). P. 933–963. URL: <http://www.jstor.org/stable/41350121> (дата звернення: 17.10.2023).

¹⁶ Micklitz H.-W. Do consumers and businesses need a new architecture of consumer law? A thought-provoking impulse. *EUI Working Papers LAW*. 2012. No 2012/23. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2169226>.

захисту прав споживачів¹⁷. Крім того, у 2022 році на сайті Європейської Комісії (далі — ЄК, Комісія) зазначалося, що протягом останніх 50 років права споживачів у ЄС захищали та розширювали можливості європейців у всьому світі. Виходячи з передумови, що люди повинні бути захищені під час користування товарами чи послугами, протягом останніх п'яти десятиліть ЄС запровадив надійний набір політик і правил, щоб забезпечити сильні права для споживачів¹⁸. Отже, вже з другої половини ХХ століття простежувалося існування споживчих відносин, які об'єктивно потребували втручання держави з метою захисту слабшої сторони. Тобто цивільні відносини у цей час не зникали, але їх неспроможність забезпечити фактичну рівність їх сторін та захист слабшої сторони призвели до появи спеціального виду цивільних відносин — споживчих.

Цікавим також є приклад розвитку споживчих відносин наприкінці ХХ століття у Китайській Народній Республіці (далі також — Китай). Так, у 1992 році «ринкова економіка» була офіційно визнана китайським урядом, а до Конституції Китаю було внесено поправку, згідно з якою метою економічної реформи стало встановлення системи «ринкової економіки». З цією метою, зокрема, було прийнято Закон Китайської Народної Республіки від 1993 року про захист прав та інтересів споживачів (Law of the People's Republic of China on the Protection of Consumer Rights and Interests) (далі — Закон Китаю про ЗПС). Основною особливістю Закону Китаю про ЗПС є те, що він приймає ідеологію «економічного права» щодо «матеріальної справедливості», а не традиційні принципи цивільного права як свій фундаментальний «дух». Це стосується дисбалансу економічної влади та інформації між споживачами та постачальниками / виробниками; і, отже, суворе застосування традиційних принципів цивільного права, заснованих на «рівному статусі суб'єктів цивільного права» та «свободі договору», неминуче призведе до істотної несправедливості на шкоду споживачам. Такі занепокоєння виправдовують

17

¹⁷ Расько Ю. Трансформація принципу свободи договору у процесі історичного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. № 69. С. 132–137. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.23>.

18

¹⁸ 50 years of consumer legislation. We mark 50 years of protecting and empowering European citizens through EU consumer rights. URL: https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/50-years-consumer-legislation_en (дата звернення: 28.03.2024).

1.1. Правова природа споживчих відносин

державне втручання заради «справедливості по суті»¹⁹. Я. Чжихань (Y. Zhihang) вказує на доцільність розглядати статус споживчого права як спеціального права — складової приватного права. Порівняно з основним принципом рівності суб'єктів цивільного права споживче право може мати аспекти посиленого захисту на користь споживача²⁰. У цьому контексті слід зазначити, що зазвичай споживач як учасник споживчих відносин *de facto* не отримує повну інформацію про природу та вартість продукції. Це майже завжди призводить до завдання йому шкоди, оскільки він страждає якщо не в матеріальному, то в юридичному сенсі.

Стосовно фактичної (об'єктивної) нерівності сторін споживчих відносин, у контексті Директиви Ради 93/13/ЄЕС від 5 квітня 1993 року про несправедливі умови споживчих договорів (далі — Директива 93/13) цікаво висловився Суд ЄС у справі C-137/08, де вказав таке: «Суд також постановив, що через цю слабку позицію стаття 6(1) Директиви передбачає, що несправедливі умови не є обов'язковими для споживача. Як впливає з прецедентного права, це обов'язкове положення, яке має на меті замінити формальний баланс, який договір встановлює між правами та обов'язками сторін, ефективним балансом, який відновлює рівність між ними»²¹. Тобто Суд ЄС визнав нерівність учасників цивільних відносин (підкресливши формальний баланс) та вказав, що така рівність може досягатися втручанням держави в такі відносини (визначивши це як ефективний баланс).

У науці вказувалося, що формальний баланс, який може бути врівноважений у відносинах щодо несправедливих умов договорів,

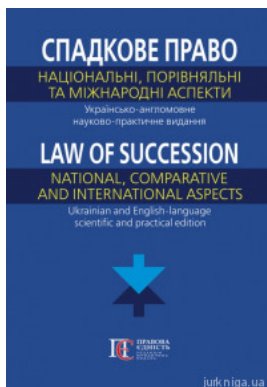
¹⁹ Zheng X., Liao Z. Consumer law and practice in China: A critique on the 20-year experience and the recent amendment bill. 2013. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/44289831.pdf> (дата звернення: 09.11.2023).

²⁰ Yang Z. The definition and defining method of consumer concept concurrently commenting on Article 2 of The Regulations for the Law on the Protection of the Rights and Interests of Consumers (Submitted for Examination and Approval). *Advances in Economics, Business and Management Research*, volume 71. Proceedings of the 4th International Conference on Economics, Management, Law and Education (EMLE 2018). DOI: 10.2991/emle-18.2018.149.

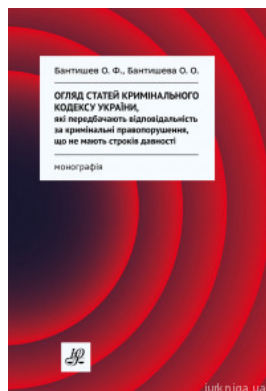
²¹ Court of Justice of the European Union. Case C-137/08 VB Pénzügyi Lízing Zrt. v Ferenc Schneider. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 9 November 2010. ECR I-10847. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=79164&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1530405> (дата звернення: 15.11.2023).

Книги, які можуть вас зацікавити

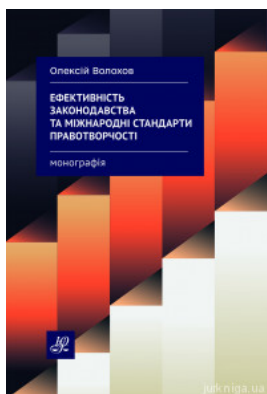
Спадкове право:
національний,
порівняльний та
міжнародний аспекти.
Українсько-англомовне
науково-практичне
видання

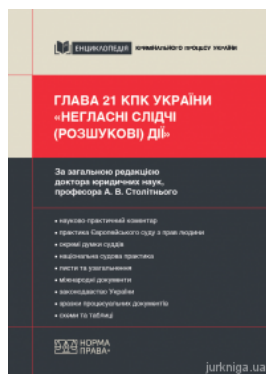
Огляд статей
Кримінального кодексу
України, які
передбачають
відповідальність за
кримінальні
правопорушення, що не
мають строків давності

Кримінальна
відповідальність за
створення злочинної
організації чи злочинної
спільноти та участь у
них: проблеми теорії і
практики

Ефективність
законодавства та
міжнародні стандарти
правотворчості

Глава 21 КПК України
«Негласні слідчі
(розшукові) дії»

Вчення про
цивільно-правову
відповідальність

Перейти до галузі права
Цивільне право та процес

Перейти на сайт →